

PROCESNOPRÁVNE ASPEKTY ŽALOBY O ZRUŠENIE ROZHODCOVSKÉHO ROZSUDKU

ANDREA ORENIČOVÁ

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, Slovenská republika

Abstract in original language

V súvislosti s pojmom arbitrability rozhodcovského konania a s postupným rozširovaním jej medzi je potrebné sa zamerať na porovnanie hraníc objektívnej arbitrability a subjektívnej arbitrability a porovnanie vymedzenia sporov, ktoré možno prejednať v rozhodcovskom konaní v Slovenskej republike a v Českej republike. V druhej časti príspevku sa zameriam na niektoré z právneho hľadiska zaujímavé aktuálne právno-aplikačné aspekty rozhodcovského konania v aktuálnej praxi súdov.

Key words in original language

Žaloba o zrušenie, rozhodcovský rozsudok, rozhodcovský súd, procesné aspekty, dôvody pre zrušeni.

Abstract

The reversal of the arbitral judgement by a court isn't a remedy against the arbitral judgement. Despite of it it's often replaced with this. The remedy against is only the review of another arbiter, in the case that this possibility was arranged in the contract. The purpose of the reversal of the arbitral judgement by a court is to permit a review of the judgement whether the essential conditions for the negotiation and the resolution of the case by the arbiter were fulfilled. The requirement for the reversal of the arbitral judgement is that the judgement was issued and it's valid.

The reversal action is aimed against the arbitral judgement as the object of the proceeding and the parties are the parties from the proceeding before the arbiter. The arbiter can be a witness. The reasons for the reversion can be related with the proceeding before the arbiter in the primary proceeding, as well as in the exploring proceeding too.

Key words

The reversal action, arbitral judgement, arbitral court, procedural aspects, reasons for reversion, the arbiter.

V súvislosti s pojmom arbitrability rozhodcovského konania a s postupným rozširovaním jej medzi je cieľom prvej časti tohto príspevku porovnanie hraníc objektívnej a subjektívnej arbitrability a porovnanie typov sporov, ktoré je možné prejednať v rozhodcovskom konaní v Slovenskej a v Českej

republike. Ide o porovnanie niektorých ustanovení zákona č. 216/1994 Sb. o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů (ďalej aj „český zákon o rozhodcovskom konaní“) s niektorými ustanoveniami zákona č. 244/2002 Z. z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov (ďalej aj „slovenský zákon o rozhodcovskom konaní“). Výsledkom rozhodcovského konania podľa českého zákona o rozhodcovskom konaní je najčastejšie rozhodcovský nálež, kým v podmienkach Slovenskej republiky to je rozhodcovský rozsudok. V súvislosti s prekonaním terminologických rozdielov v oboch zákonoch budem výsledok rozhodcovského konania v merite sporu označovať ďalej ako rozhodcovské rozhodnutie.

Cieľom druhej časti príspevku je zamerať sa na niektoré aplikačno-právne aspekty slovenského zákona o rozhodcovskom konaní v praxi súdov.

Porovnanie objektívnej a subjektívnej arbitrability

Arbitrabilitou sa rozumie prípustnosť sporu v rozhodcovskom konaní. Rozlišujeme arbitrabilitu objektívnu a arbitrabilitu subjektívnu. Objektívnu arbitrabilitu sa rozumie posúdenie prípustnosti predmetu rozhodcovskej zmluvy z pohľadu vymedzenia sporu, ktorý sa má v rozhodcovskom konaní prejednať. Predmet rozhodcovskej zmluvy je objektívne arbitrovateľný v prípade, ak objektívne právo (právny poriadok) všeobecne pripúšťa, aby sa takýto predmet sporu v rozhodcovskom konaní prejednal a rozhodol. Od objektívnej arbitrability je potrebné odlišiť arbitrabilitu subjektívnu, pod ktorou je treba rozumieť posúdenie, či konkrétny typ sporu podlieha rozhodcovskej zmluve, ktorá by mala byť uzavretá za účelom jeho prejednávania. Vzťah medzi subjektívnu arbitrabilitou a objektívnu arbitrabilitou je možné vymedziť tak, že arbitrabilita subjektívna sa môže pohybovať iba v rámci arbitrability objektívnej. Nedostatok objektívnej arbitrability automaticky znamená, že predmet rozhodcovskej zmluvy trpí aj nedostatkom subjektívnej arbitrability. Posúdenie subjektívnej arbitrability sporov znamená preskúmanie, či daný konkrétny typ sporu spadá do rámca takého predmetu rozhodcovskej zmluvy, ktorý je v súlade s objektívnu arbitrabilitou. V tomto príspevku sa ďalej zameriam na objektívnu arbitrabilitu sporov v podmienkach dvoch porovnávaných právnych úprav.

Aktuálne znenie českého zákona o rozhodcovskom konaní vymedzuje objektívnu arbitrabilitu rozhodcovských sporov v § 2 ods. 1 nasledovne. Strany sa môžu dohodnúť, že o majetkových sporoch medzi nimi, s výnimkou sporov, ktoré vzniknú v súvislosti s výkonom rozhodnutí a incidenčných sporov, ktorých prejednanie a rozhodnutie by inak spadalo pod právomoc súdu, má rozhodovať jeden alebo viacej rozhodcov alebo stály rozhodcovský súd. Podmienkou podľa § 2 ods. 2 českého zákona o rozhodcovskom konaní ďalej je, aby strany mohli o predmete sporu uzavrieť zmier. Objektívna arbitrabilita je v podmienkach Českej republiky vymedzená jednak pozitívne, jednak negatívne. Objektívne arbitrovateľným je teda každý majetkový spor, ak o jeho predmete možno uzavrieť zmier a spadal by inak do právomoci všeobecných súdov za predpokladu, že nejde

o spor, ktorý vznikne v súvislosti s výkonom rozhodnutí ani o incidenčný spor.

Slovenský zákon o rozhodcovskom konaní vymedzuje v porovnaní s českým zákonom o rozhodcovskom konaní objektívnu arbitrabilitu rozhodcovských sporov odlišne.

V § 1 ods. 1 zákona sa uvádza, že v rozhodcovskom konaní možno prejednať majetkové spory z obchodno-právnych a občianskoprávných vzťahov, ak je miesto rozhodcovského konania v Slovenskej republike za predpokladu, že spor možno v konaní pred súdom skončiť súdnym zmerom. Slovenský zákon o rozhodcovskom konaní negatívne vymedzuje, v ktorých typoch konaní nie je možné rozhodcovské konanie dohodnúť. Explicitne zakazuje, aby bolo možné v rozhodcovskom konaní prejednať spory o vzniku, zmene alebo o zániku vlastníckeho práva alebo vecných práv k nehnuteľnostiam, spory o osobnom stave, spory súvisiace s núteným výkonom rozhodnutí a spory, ktoré vzniknú v priebehu konkurzného a vyrovnacieho konania. Prejednať spory o osobnom stave, resp. spory o vzniku, zmene alebo o zániku vlastníckeho práva alebo vecných práv k nehnuteľnostiam nemožno ani v podmienkach českého zákona o rozhodcovskom konaní, nie však z dôvodu, že sú explicitne zakázané, ale z dôvodu, že takéto spory buď nemajú majetkový charakter alebo ich nemožno skončiť súdnym zmerom.

V oboch právnych úpravách spory, ktoré inak spadajú do právomoci všeobecných súdov vymedzuje § 7 Občianskeho súdneho poriadku. V občianskom súdnom konaní súdy prejednávajú a rozhodujú spory a iné právne veci, ktoré vyplývajú z občianskoprávných, pracovných, rodinných, obchodných a hospodárskych vzťahov, ak ich podľa zákona neprejednávajú a nerozhodujú o nich iné orgány.

Spory, ktoré je možné prejednať v rozhodcovskom konaní v Slovenskej a Českej republike

Z porovnania oboch zákonných vymedzení arbitrability rozhodcovských sporov vyplýva, že množina potenciálnych sporov, ktoré možno prejednať v rozhodcovskom konaní v podmienkach Slovenskej republiky je užšia ako množina sporov spôsobilých na prejednanie v rozhodcovskom konaní v Českej republike. Slovenský zákon hovorí, že v rozhodcovskom konaní možno prejednať „spory z obchodno-právnych a občianskoprávných vzťahov“, čo v podmienkach Slovenskej republiky vylučuje, aby bolo možné v rozhodcovskom konaní prejednať niektoré typy pracovnoprávných sporov, majetkových sporov z rodinných vzťahov, či majetkových sporov z hospodárskych vzťahov.

Podľa môjho názoru súčasná právna úprava v Slovenskej republike vylučuje, aby sa rozhodcovskému konaniu podriadili niektoré typy sporov z pracovných vzťahov, aj majetkového charakteru, ako sú napríklad spory

o zaplataenie nevyplatenej mzdy, spory o zaplataenie odstúpného, o náhradu škody z pracovného pomeru, o vydanie veci zverenej zamestnávateľom zamestnancovi za účelom výkonu práce, o zaplataenie peňažných nárokov z hmotnej zodpovednosti. Rozšírenie medzi arbitrability na pracovnoprávne spory vyvoláva odbornú diskusiu najmä z dôvodu, že v pracovnom práve sa popri súkromno-právnom aspekte výrazne prejavuje aj verejný záujem na ochrane „slabšieho“, závislého účastníka právneho vzťahu – zamestnanca. Obdobný teoretický prístup a podobné diskusie možno zaznamenať aj v ďalšej oblasti civilného práva, v oblasti ochrany spotrebiteľa, ktorá však z pohľadu arbitrability nie je až taká sporná.¹

Účelom rozhodcovského konania je odbremeniť súdy od určitých typov konaní. Rozhodcovské konanie sa v podmienkach Slovenskej republiky najčastejšie využíva pri vymáhaní pohľadávok z obchodnoprávneho vzťahu a občianskoprávneho vzťahu, pričom najčastejšie ide o tzv. drobné spory, spory. Veľmi často je rozhodcovské konanie prostriedkom riešenia sporov medzi dodávateľom a spotrebiteľom zo spotrebiteľských zmlúv. Drobné pohľadávky môžu vzniknúť aj v pracovnoprávnom vzťahu. Niet preto podľa môjho názoru racionálneho dôvodu, aby pohľadávky z pracovnoprávneho vzťahu nemohli byť vymáhané v rozhodcovskom konaní. Vláda Slovenskej republiky návrhom zákona č. 1418, ktorým mal byť novelizovaný slovenský zákon o rozhodcovskom konaní, oproti súčasnej právnej úprave navrhovala, aby súčasné znenie zákona, ktoré zužuje spektrum majetkových sporov na spory z obchodnoprávnych a občianskoprávnych vzťahov, bolo nahradené novým znením, ktoré by okrem obchodnoprávnych sporov a občianskoprávnych sporov majetkového charakteru umožňovalo, aby boli v rozhodcovskom konaní objektívne arbitrabilné aj majetkové spory z pracovnoprávneho vzťahu. Návrh novely zákona na škodu rozšírenia zmluvnej voľnosti a širšej autonómie vôle strán nebol úspešný, i keď nie pre nezhodu v tomto ustanovení návrhu novely zákona.²

Niektoré aplikačno-právne aspekty slovenského zákona o rozhodcovskom konaní v praxi súdov

Mnohé nejasnosti vyvoláva skúmanie vzťahu medzi rozhodcovským konaním a následným konaním o zrušenie rozhodcovského rozhodnutia pred všeobecným súdom. V aplikačnej praxi slovenských súdov je možné sa stretnúť aj s úvahami, že konanie všeobecného súdu na podklade žaloby o zrušenie rozhodcovského rozhodnutia, či konanie exekučného súdu vykonávajúceho rozhodcovské rozhodnutie, je pokračovaním konania pred rozhodcovským súdom. V aplikačnej praxi slovenských súdov dosiaľ chýba

¹ Pozri Palková, R.: Rozhodcovská zmluva. In: Justičná revue: časopis pre právnu prax č. 5, 2007, str. 67 - 74

² Bližšie k problematike: Suchoža, J. – Palková, R.: Právna úprava rozhodcovského konania v Slovenskej republike (niektoré úvahy jej zdokonalenia). In: Právni fórum č. 3, 2010, str. 106 - 114

obdobný názor, ako vyslovil Najvyšší súd ČR pod č. k. 33Cdo 2675/2007, v ktorom súd uviedol: „Je nutno mít na zřeteli, že institut zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 zák. o r. ř. nepředstavuje řádný ani mimořádný opravný prostředek proti rozhodčímu nálezu³; formou opravného prostředku jak po stránce procesní, tak i věcné správnosti rozhodčího nálezu může být jediné přezkum jinými rozhodci podle § 27 zák. o r. ř. Účelem institutu zrušení rozhodčího nálezu soudem je umožnit ještě v jiném řízení než v řízení o výkonu rozhodnutí soudní přezkum toho, zda byly splněny základní podmínky pro projednání a rozhodnutí věci rozhodci tedy základní podmínky pro to, aby bylo suspendováno ústavní právo domáhat se svých práv u nestranného a nezávislého soudu ve smyslu ustanovení článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též „LZPS“), na které navazuje m. j. též ústavní právo dle čl. 38 odst. 2 poslední věty LZPS. Kontrolní činnost obecných soudů připouští zákon zejména tím, že umožňuje uplatnit existenci vad, jimiž by trpělo řízení před rozhodci ad hoc i řízení před stálým rozhodčím soudem, popř. rozhodčí nález, pokud se takové vady přičítají základním zásadám, na nichž jinak spočívá samo rozhodčí řízení a rozhodování. Vycházejí z povahy rozhodčího řízení, jehož smyslem je přenesení projednávání a rozhodování určitého druhu sporů ze soudů na rozhodce, a z důvodů, pro které může být rozhodčí nález zrušen, lze dovodit, že úmyslem zákonodárce bylo vyloučit soudní přezkum věcné správnosti rozhodčího nálezu, tj. správnosti skutkových zjištění a právního posouzení věci; měl-li by soud v rámci řízení o zrušení rozhodčího nálezu přezkoumávat jeho věcnou správnost, pozbyla by smyslu právní úprava rozhodčího řízení.“

Žalobou o zrušenie rozhodcovského rozhodnutia sa z taxatívne vymedzených dôvodov preskúmava postup a rozhodnutie rozhodcu alebo rozhodcovského súdu. To môže vyvolať otázku, kto má byť pasívne vecne legitimovaným účastníkom žaloby o zrušenie rozhodcovského rozsudku, či ním má byť účastník rozhodcovského konania, alebo samotný rozhodcovský súd. Podľa § 43 ods. 1 slovenského zákona o rozhodcovskom konaní, ak súd zruší rozhodcovský rozsudok z dôvodov podľa § 40 písm. a) a c), pokračuje v konaní vo veci v rozsahu uvedenom v žalobe alebo vo vzájomnej žalobe. Obdobnú úpravu obsahuje aj český zákon o rozhodcovskom konaní v § 34 zákona. Citované ustanovenia naznačujú, že pasívne vecne legitimovaným účastníkom konania o žalobe o zrušenie rozhodcovského nálezu by mal byť zväčša úspešný účastník rozhodcovského konania, inak by súd po zrušení rozhodcovského rozsudku nemohol vo veci konať a rozhodnúť. Tomuto zodpovedá aj súdna prax. Uvedený model vyvoláva otázku, ako a prečo by mal úspešný účastník rozhodcovského konania obhajovať legalitu procesu a právnych úvah rozhodcu, keď ich nemohol ovplyvniť viac ako druhý účastník sporu, inými slovami povedané, prečo by mal úspešný účastník rozhodcovského konania obhajovať zákonnosť rozhodovania tretieho

³ pozri Bělohávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, Komentář, C. H. BECK, 2004, str. 231

subjektu – rozhodcu alebo rozhodcovského súdu. Podľa môjho názoru koncepcia žaloby o zrušenie rozhodcovského rozsudku by mohla byť obdobou žaloby v správnom súdnictve, kedy žalovaným subjektom by mohol byť orgán (rozhodca, rozhodcovský súd), ktorý rozhodnutie vydal a ktorý dokáže najlepšie obhájiť zákonnosť svojho postupu. Takéto riešenie avšak nesie so sebou riziko zvýšených nákladov pri odmeňovaní rozhodcov a rozhodcovských súdov, ktorí by niesli väčšiu zodpovednosť vzhľadom na riziko možných nákladov, ak by pred všeobecným súdom svoj postup neobhájili.

Slovenské súdy boli konfrontované aj s pokusom obísť inštitút žaloby o zrušenie rozhodcovského rozhodnutia podľa § 40 a nasl. slovenského zákona o rozhodcovskom konaní ako aj s pokusom vyhnúť sa príslušnej lehote na podanie takejto žaloby za pomoci inštitútu určovacej žaloby podľa § 80 písm. c) Občianskeho súdneho poriadku. Žaloba podaná podľa § 40 a nasl. slovenského zákona o rozhodcovskom konaní je z pohľadu procesného práva žalobou odlišnou od žaloby podľa § 80 písm. c) O.s.p.. Tieto dva „typy“ žalôb s ich podaním spájajú iné procesné účinky najmä z pohľadu prípustnosti dôvodov, ktorých preukázanie môže mať za následok úspech alebo neúspech v spore. Kým pri rozhodovaní o určovacej žalobe podľa § 80 písm. c) O.s.p. sú hranice dokazovania a skúmania dôvodnosti nároku (merita veci) prakticky neobmedzené, v žalobe podľa § 40 a nasl. slovenského zákona o rozhodcovskom konaní sú hranice dokazovania zamerané iba na skúmanie dôvodov podľa § 40 ods. 1 slovenského zákona o rozhodcovskom konaní. Kým žaloba podľa § 80 písm. c) O.s.p. je žalobou, ktorej podanie nie je časovo limitované, za to však úspech v merite môže byť limitovaný premlčacou lehotou, pri žalobe podľa § 40 a nasl. slovenského zákona o rozhodcovskom konaní premlčacia lehota je prakticky bez významu (mohla byť významná vo veci samej, prerokovanej v rozhodcovskom konaní), avšak o to viac je právne významná presná prekluzívna lehota na podanie žaloby, zmeškanie ktorej znamená nesplnenie procesných podmienok konania. Rozdiel je aj v odlišnom spoplatňovaní oboch typov žalôb a to buď podľa položky 1 písm. b) (položka 2 písm. b/) sadzobníka súdnych poplatkov zák. č. 71/1992 Zb. (žaloba podľa § 80 písm. c/ O.s.p.) alebo podľa položky 3 písm. c) sadzobníka súdnych poplatkov cit. zákona.

Záver

Koncepcia rozhodcovského konania v podmienkach Slovenskej republiky by mala vychádzať z ústavnoprávneho základu, ktorým je čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (Ústavný zákon 23/1991 Zb.). Podľa citovaného článku Listiny sa každý môže domáhať svojho práva v stanovených prípadoch aj u iného orgánu ako pred nezávislým a nestranným súdom. Prípad, kedy sa subjekt práv v podmienkach Slovenskej republiky môže domáhať svojho práva pred rozhodcovským súdom popisuje práve slovenský zákon o rozhodcovskom konaní. Sústava rozhodcovského konania ako spôsobu alternatívneho riešenia sporov tak

vznikla stretom základnej slobody garantujúcej autonómiu vôle strán so základnou slobodou na prejednanie vecí nezávislým a nestranným súdom. Vzhľadom na ústavne garantované právo na súdnu ochranu sa štát ani v prípade rozhodcovského konania nemohol úplne zbaviť svojho pozitívneho záväzku zabezpečiť základné právo na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy SR. Pritom ide o rozhodnutie súkromnoprávneho subjektu, ktorému štát prepožičiava charakter vykonateľného titulu. Tomu zodpovedá i fakt, že si štát ponecháva v súvislosti s inštitútom zrušenia rozhodcovského rozsudku v podstate možnosť spätnej kontroly výlučne vo vzťahu k otázkam či boli splnené základné podmienky preto, aby bol spor v rozhodcovskom konaní prejednaný a autoritatívne rozhodnutý, a nie vo vzťahu k rozhodnutiu, tj. vo vzťahu k posúdeniu skutkovému a právnomu.⁴ Preto zák. č. 244/2002 Z. z. za striktné daných podmienok vytvoril právne prípustnú možnosť kontroly súdnej moci nad rozhodcovskými rozsudkami, a to práve prostredníctvom žaloby na zrušenie rozhodcovského rozsudku, iba v medziach a z hľadísk popísaných v § 40 ods. 1 slovenským zákonom o rozhodcovskom konaní a iba na podklade žaloby podanej v predpísanej objektívnej lehote podľa § 41 ods. 1 slovenského zákona o rozhodcovskom konaní.

Literature:

- Bělohávek, A.: Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, Komentář, Praha: C. H. BECK, 2004, 679, ISBN 80-7179-629-8
- Bělohávek, A.: Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo, Komentář I.díl, II. díl, Praha: C. H. BECK, 2008, 2190, ISBN 978-80-7400-096-6
- Palková, R.: Rozhodcovská zmluva. In: Justičná revue: časopis pre právnu prax č. 5, 2007, str. 67 - 74
- Suchoža, J. – Palková, R.: Právna úprava rozhodcovského konania v Slovenskej republike (niektoré úvahy jej zdokonalenia). In: Právní fórum č. 3, 2010, str. 106 - 114

Contact – email

orenicova.a@azet.sk

⁴ Bělohávek, A.: Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo, Komentář I.díl, I. díl, 2008, s. 190